

Vynález knihtisku

V čem byl vynález ve své době tak převratný?

Vymenujte nejdůležitější zařízení, díky kterým se dnes informace snadno šíří.

1. Porovnejte obrázky, které dokumentují výrobu knihy před vynálezem knihtisku a po něm. Přiřadte správné pojmy (čísla) k prvnímu či druhému obrázku: (1) pomalé, (2) rychlé, (3) jeden člověk, (4) skupina lidí, (5) klášter, (6) dílna

Skriptorium v Eternachu, *Book of Pericopes of Henry II*, 11. století (Wikimedia Commons).

Francouzská tiskárna
kolem roku 1500
(Wikimedia Commons).

Obrázek č. 1	Obrázek č. 2

Zkuste několika slovy popsat hlavní změnu, kterou zdroje vystihují:

2. Přečtěte si následující text dnešního historika:

Mnichům se při opisování občas nějaká ta chyba do textu vloudila, ať už pravopisná, nebo obsahová. A protože opsat knížku je časově náročné a pergamen byl drahý, nikdo z písařů knihu nezhodil a chyby v ní zůstaly. Jak dlouho vlastně mnichům trvalo přepsat knížku? V klášterní knihovně v Sankt Gallenu mají rukopisy, které reprezentují oba extrém.

„Jednu sbírku zákonů přepsal mnich za tři dny, což je velmi rychlé. V jiných případech pracovalo několik písařů i několik let na jednom rukopise. Musíme mít ale na paměti, že mniši neopisovali knihy na plný úvazek, ale že polovinu dne trávili na modlitbách,“ upozorňuje Philip Lenz.

Jaké nevýhody obnášelo ruční přepisování knih v kláštorech?

3. Kdo vynalezl knihtisk?

Doplňte základní informace:

4. Přečtěte si dobový postřeh k novému vynálezu od Enea Silvia Piccolominiho, který napsal kardinálu Carvajalovi 12. 3. 1455:

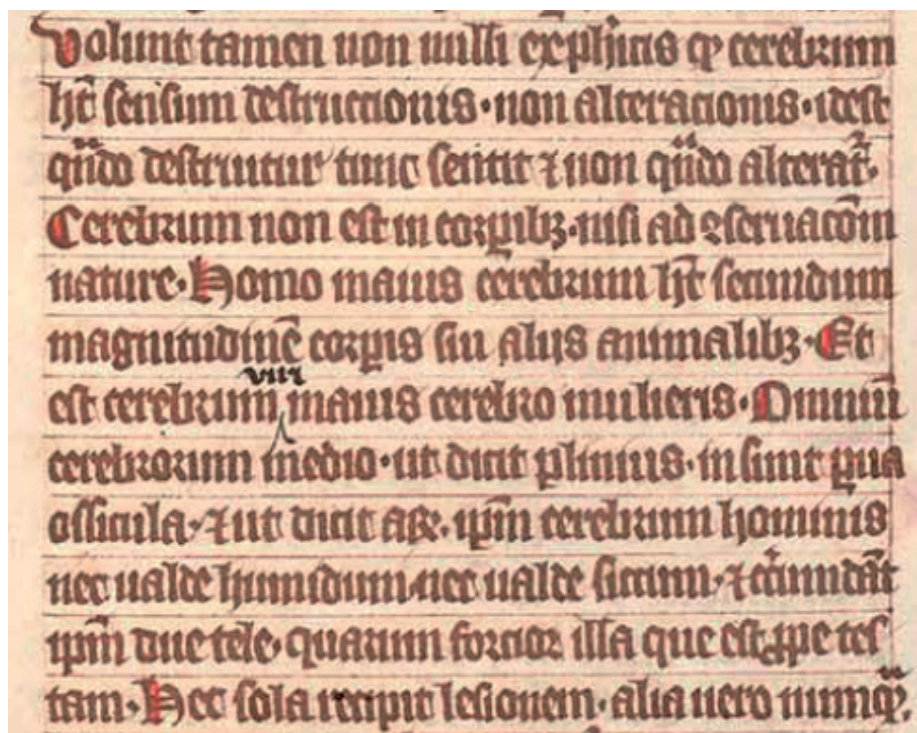
„Neviděl jsem žádnou celou bibli, ale viděl jsem jistý počet pětistránkových knížeček několika biblických knih s velmi jasným a správným písmem a úplně bez chyb, které by Jeho Eminence snadno dokázala přečíst i bez brýlí. Pokusím se, nakolik to bude možné, tuto bibli objednat a jeden výtisk pro vás zakoupím. Obávám se však, že to asi nebude možné, protože, abych tak řekl, ještě než byly knihy dokončeny, už se o ně hlásili zákazníci.“

Zdroj: Alberto Manguel, *Dějiny čtení*, Brno 2007, s. 174–177, upraveno.

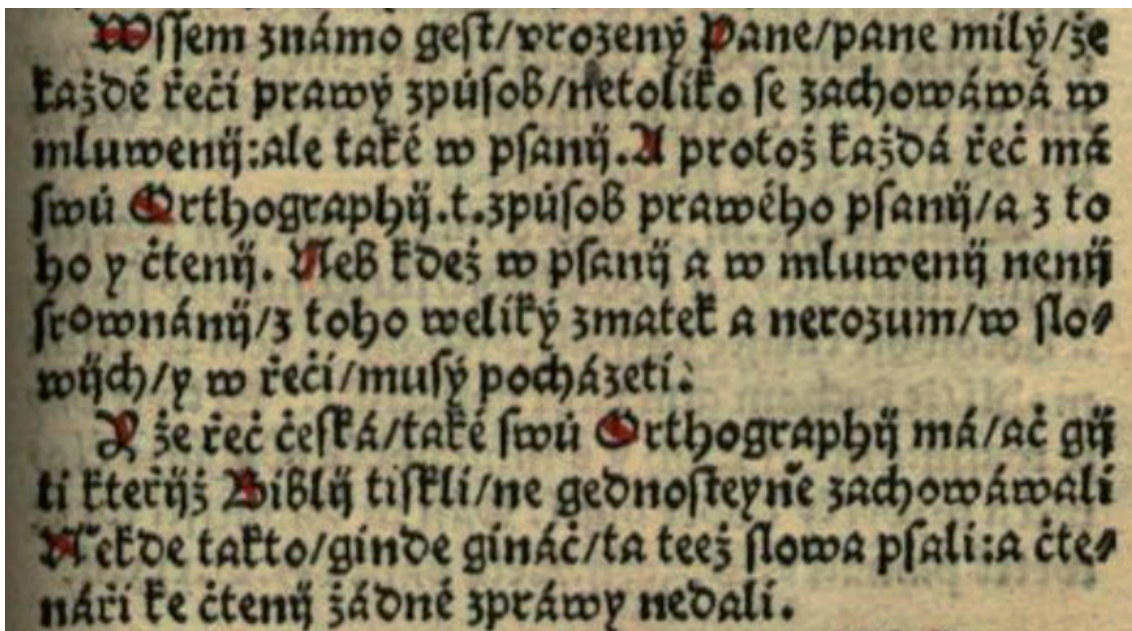
Co vychvaluje na nových knihách očitý svědek?

5. Zkuste přečíst ukázky různých knih na obrázcích a přečtěte si tvrzení o novém vynálezu. Jaké další výhody měl knihtisk? Zvolte, co bylo podle vás na knihtisku spíše pozitivní (zakroužkujte znaménko +) a co spíše negativní (znaménko -).

Levnější knihy pro více lidí + / -, církev ovlivňuje, jaké knihy se píší + / -, vznik osobních knihoven + / -, rychlejší šíření informací + / -, tisk jiných než církevních knih + / -, rychlejší šíření dezinformací + / -

Rukopis Tomáše z Cantimpré, *Liber de natura rerum* (sepsáno 1228–1245), s. 4r.

Tištěná kniha Beneš Optát – Petr Gzel – Václav Philomathes, Grammatyka česká v dvojí stránce, Náměšť nad Oslavou 1533, s. A2r.

6. Někteří lidé tehdy neviděli v knihtisku jen pozitiva, ačkoliv jej sami hojně využívali, jako třeba německý opat a humanista Johannes Trithemius. V textu podtrhněte, čeho se bál.

„Říkám vám, že muž, který se už nechce obtěžovat ručním opisováním knih kvůli novému vynálezu knihtisku, se jen snaží skrýt svou vlastní lenost... Všichni víte, jaký je rozdíl mezi rukopisem a tištěnou knihou. Slovo napsané na pergamenu vydrží tisíc let. Tištěné slovo je na papíře. Jak dlouho to bude trvat? Nejvíce můžete očekávat, že kniha z papíru přežije dvě stě let. Přesto si mnozí myslí, že mohou svá díla svěřit papíru. Pouze čas ukáže.“

Zdroj: Historyofinformation.com, Johannes Trithemius, O chvále písařství, 1494.

Vystihněte heslovitě, kterých dvou věcí se u knihtisku obává Johannes Trithemius.

7. Přečtěte si níže uvedený text a vyberte pravdivá tvrzení:

Tištěné knihy sice rukopisy vytlačovaly, ty ovšem nikdy zcela nevymizely. Dlouho existovaly souběžně vedle sebe, hlavně proto, že řada literárních děl prostě nebyla v tištěné podobě dostupná (hlavně domácí literatura). Rukopisné knihy se staly médiem jedinečného a exkluzivního obsahu. Často se také stávalo, že by se tištěné vydání prostě nevyplatilo, nebo se jednalo o texty určené jen

pro úzký okruh zasvěcených, které ani být zveřejněny neměly (například politické relace, věrouka náboženských sekt, alchymistické návody), nebo texty určené jen pro osobní potřebu (například deníky, rodinné zápisy, soubory korespondence). Pergamen se dále používal jako psací látka právě pro některé z nákladných iluminovaných kodexů, které mohly sloužit i k reprezentaci (např. jako dary). Jinak je většina rukopisů psána na daleko levnějším papíru, který se do našich zemí stále dovážel, především ze severní Itálie či dnešního Švýcarska. První papírna byla na našem území založena roku 1499 na Zbraslavi. Do konce jagellonské doby vznikly další papírny v Trutnově, Frýdlantu, Praze, Olomouci a Opavě.

Zdroj: Upraveno podle Encyklopedieknihy.cz, heslo *Paralelita rukopisné a tištěné knihy v době jagellonské*.

- a) Tištěné knihy vytlačily knihy rukopisné.
- b) Knihy se rukopisně dále opisovaly, souběžně s tiskem.
- c) Na pergamen se psaly pouze knihy reprezentativní, hlavně církevní.
- d) Společně s knihtiskem se začal ve větší míře používat papír, který se u nás začal i vyrábět.
- e) Pokud se nevyplatilo knihu tisknout, nikdo ji už ani ručně nepsal.
- f) Lidé kvůli tisku přestali psát soukromé texty, jako jsou deníky, dopisy apod.

8. Proč byl vynález knihtisku převratný?

Doplňte myšlenkovou mapu, v níž vystihnete pozitiva i negativa vynálezu:

